

Ба Шурои диссертациони
6D. КОА – 079 – и назди Институти
фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи
ба номи А. Баҳоваддинови
Академияи миллии илмҳои
Тоҷикистон (734025, ш. Душанбе,
хiebони Рӯдакӣ 33)

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи Хидиров Нозимҷон Наимҷонович дар мавзуи «Ҳамкорихои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар соҳаи амният: ҳолат ва дурнамои инкишоф», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.04 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ: инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ.

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯйи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Диссертатсияи Хидиров Нозимҷон Наимҷонович дар мавзуи «Ҳамкорихои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар соҳаи амният: ҳолат ва дурнамои инкишоф» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.04 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ: инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ пешниҳод гардидааст, ба самти ихтисоси интихобнамудаи доктараби дараҷаи илмӣ мувофиқат менамояд. Муаллиф дар ҷорҷӯби тадқиқоти илмӣ равандҳои муносири сиёсии марбут ба ҳамкорихои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар соҳаи амниятро мавриди баррасӣ, таҳлилу хулосагирӣ қарор додааст. Аз муҳтавои кор маълум мегардад, ки муаллиф дар таҳияи усули илмӣ ва интихоби методологияи таҳлилӣ муваффақ буда, масъулияти таҳлили мазмунӣ, ташаққули моделҳои назариявӣ ва пешниҳоди хулосаҳои амалиро низ ба таври мантиқӣ нишон додааст.

Мубрами мавзӯи таҳқиқотӣ. Қори диссертациони Хидиров Нозимҷон бо дараҷаи баланди илмӣ ва таҳлили амиқи назариявӣ фарқкунанда буда, он ба яке аз масъалаҳои асосии илми сиёсии муосир – амнияти минтақавӣ ва суботи сиёсӣ дахл дорад. Муаллиф моҳият ва

таҳаввулотӣ масъалаи мазкурро ҳамаҷониба таҳлил намудаа, бо истифода аз методҳои гуногуни илмӣ натиҷагириву хулосабарорӣ намудааст.

Дар замони муосир, ки вазъи геополитикии минтақаи Осиёи Марказӣ дар шароити бо суръати бесобиқа рақобат байни қудратҳои пешрафтаи ҷаҳон мушоҳида мегардад, афзоиши фаъолияти гурӯҳҳои террористӣ ва экстремистӣ инчунин паҳншавии ҷинояткории фаромиллӣ ва дигар ҷолишҳои ҷаҳонӣ тавсиф мешавад, дар ин замина таҳлили таъмини субот ва амният дар Осиёи Марказӣ аҳамияти аввалиндараҷа пайдо мекунад. Бояд қайд намуд, ки дар минтақа ҳолати мураккаби геосиёсӣ ба назар расида, проблемаҳои зиёди иқтисодиву иҷтимоӣ, ки суботи минтақавиро ҳалалдор месозад, аз сар мегузаронад. Бархурди манфиатҳои абарқудратҳо дар минтақа, фаъолияти созмонҳои байналмилалӣи террористиву экстремистӣ ва дигар шаклҳои ҷинояткории фаромиллӣ, осебпазирии минтақаро шаддат медиҳанд. Бинобар ин, дар асоси таҳлили илмиву амалӣ пешниҳод намудани муносибатҳои дастаҷамъӣ ва роҳҳои пешгирӣ ва муқовимат бо зуҳуротҳои номатлуби ҷомеа яке аз муҳиммияти рисолаи номзадиро ташкил медиҳад.

Тағйирёбии бесобиқаи ҷаҳони муосир ва ба вучуд омадани падидаҳои нави глобалӣ баҳри таъмини амнияти геополитикӣ, аз ҷумла таъмини амният дар минтақаи Осиёи Марказӣ проблемаҳои зиёдеро ба вучуд овардааст. Масъалаи ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар соҳаи таъмини амният яке аз проблемаҳои минтақавӣ ба ҳисоб рафта, таъмини суботи сиёсӣ дар ҳамаи кишварҳои минтақа аввалиндараҷа гардидааст.

Ҷомеаи ҷаҳонӣ дар баробари инкишофи зудҳаракат ва тағйиротҳои бемислаш аз таҳдидҳои манфиву канора ӯрӣ нест. Таъсири манфии чунин таҳдидҳо барои кишварҳо омили хатарзо доништа мешавад. Дар минтақаи Осиёи Марказӣ низ таъсири чунин таҳдидҳо ба назар мерасад, ки

бартараф намудани онҳо, масъалаи муҳимми сиёсати давлатҳои минтақа доништа мешавад. Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо давлатҳои Осиёи Марказӣ дар соҳаи таъмини амният тавассути механизмҳои гуногун амалӣ карда мешавад. Тоҷикистон дар фаъолияти як қатор созмонҳои минтақавӣ, аз қабيلي Созмони Аҳдномаи амнӣ дастаҷамъӣ (СААД), Созмони Ҳамкории Шанхай (СХШ) ва сохтори Минтақавии зиддитеррористии СХШ фаъолона иштирок намуда баҳри суботи минтақа кушишҳо менамояд.

Муносибатҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ҳамаи давлатҳои Осиёи Марказӣ дар соҳаи таъмини амният дар минтақа дар сатҳи баланд амалӣ гардида, созишномаҳои ҳамкорӣ байни идораҳои масъули таъмини амният ба имзо расидаанд. Табодули таҷриба, машқҳои муштарак, инчунин лоиҳаҳои муштарак оид ба мустаҳкам намудани сарҳад амалӣ карда мешаванд.

Дарачаи нағзони натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуктаҳои илмӣ, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд. Тадқиқоти диссертатсионӣ, ки ба хусусиятҳои амнӣ дар Осиёи Марказӣ бахшида шудааст, дар рушди донишҳои сиёсӣ саҳми назаррас дорад. Дар доираи корҳои анҷомдода, маълум мегардад, ки бартараф кардани таҳдидҳои минтақа на танҳо мушкилоти як кишвар ва ё як минтақаи муайян аст, балки ҳамчун таҳдиди глобалӣ қулли сайёраи зери хатари ҷиддии ҳеш қарор додааст. Навоварии илмӣ тадқиқот дар тафсири ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ мебошад.

Навоварии илмӣ тадқиқот дар ошкор намудани моҳият, заминаҳои пайдоиш ва механизмҳои таъмини падидаи мазкур дар шароити ташаккули глобализатсия ва тағйирёбии низоми сиёсии ҷаҳон ба назар мерасад. Диссертатсияи мазкур дар таҷрибаи корҳои тадқиқотии ватанӣ яке дастовардҳое мебошад, ки ба омӯзиш ва таҳлили ҳамаҷонибаи масъалаҳои назариявӣ амалии ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо

кишварҳои Осиёи Марказӣ дар самти таъмини амнияти минтақавӣ бахшида шудааст. Муаллифи диссертатсия тавонистааст, ки бо истифода аз методҳои гуногуни илмӣ мавзуи мазкурро илман таҳқиқ намуда, пешниҳоди натиҷаҳои назаррасеро, ки дар рушди илми сиёсӣ, аз ҷумла геополитикаи ватанӣ метавонад саҳмгузор бошад баён кардааст.

Дар маҷмӯъ, таҳқиқоти диссертатсионии Хидиров Нозимҷон имкон медиҳад, ки на танҳо дарки хусусиятҳои амнияти минтақа ва сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар раванди сиёсии муосир асоснок карда шавад, балки заминаи методологӣ барои омӯзиши минбаъдаи амалии падидаи мазкур фароҳам оварда шавад.

Нуқтаҳои калидӣ, ки барои ҳимоя пешниҳод гардидаанд, пурра ба мантиқ ва тарҳрезии таҳқиқот, инчунин ба мақсад ва вазифаҳои дар диссертатсия муқарраршуда мувофиқат менамоянд, ки ин ҳолат далели равшани мавҷудияти таҳлилҳои амиқ, мулоҳизаҳои мантиқӣ ва хулосаҳои илмӣ асоснок дар ҷараёни кор ба шумор меравад.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия. Дар муқаддимаи кори диссертатсионӣ муаллиф мубрамияти мавзуи таҳқиқоти диссертатсиониро ба таври мушаххаст нишон додааст. Муаллиф кӯшиш намудааст, ки аҳаммияти амнияти минтақаро дар шароити муосири ҷомеаи ҷаҳонӣ баҳои воқеӣ ва объективӣ диҳад. Дар таҳқиқоти мазкур нишон додашудааст, ки ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар соҳаи амният дорoi асосҳои назариявӣ ва заминаҳои воқеии рушди минбаъда мебошанд. Дар асоси таҳлили маъсалаҳои назариявӣ, ва ҳолати имрузаи фазои геополитикӣ ва равандҳои минтақавӣ муаян гардид, ки Тоҷикистон бо дарназардошти манфиатҳои миллӣ ва сиёсати хориҷии фаъол метавонад дар таъмини амнияти минтақавӣ нақши калидӣ бозад.

Чуноне, ки муаллифи диссертатсия қайд намудааст, ҳеҷ як давлат, ҳатто пурқудраттарин, қодир нест, ки мушкилотҳои замони муосирро

танҳо ҳал кунад. Асоси ҳамкориҳои самаранок дар соҳаи амният дарки манфиатҳои умумӣ ва таҳдидҳо мебошад. Давлатҳо, новобаста аз сохти сиёсӣ ва афзалиятҳои идеологиашон, ба нигоҳ доштани сулҳу субот, ҳимояи шахрвандони худ ва таъмини рушди устувор манфиатдоранд. Ин манфиати умумӣ барои амалҳои муштарак заминаи мустаҳкам фароҳам меорад.

Аҳамияти илмӣ-амалӣ, назариявӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия. Натиҷаҳои дар рафти таҳқиқот бадастомада метавонанд дар соҳаи илмҳои сиёсӣ бо хоҳири баланд бардоштани самараноки кори системаҳои сиёсӣ, воқеӣ гардидани равандҳои сиёсӣ мавриди истифода қарор гирад. Диссертатсияи Хидиров Нозимҷон Наимҷонович дар мавзӯи «Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои осиёи марказӣ дар соҳаи амният: ҳолат ва дурнамои инкишоф» аҳамияти илмӣ ва амалиро дар худ доро мебошад. Он метавонад ҳамчун асоси назариявии илмӣ дар соҳаи илмҳои ҷомеашиносӣ, бахусус сиёсати хориҷӣ, муносибатҳои байналмиллалӣ ва ҳифзи манфиатҳои миллӣ дастоварди муҳим арзёбӣ гардад. Аҳамияти амалии тадқиқот аз он иборат мебошад, ки натиҷа ва хулосаҳои дар диссертатсия пешниҳодгардида метавонанд дар самти қабули барномаву стратегияҳои марбут ба самти ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ, бахусус дар соҳаи амният ва суботи минтақавӣ истифода гарданд.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсияи Н.Н. Хидиров дар мавзӯи «Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои осиёи марказӣ дар соҳаи амният: ҳолат ва дурнамои инкишоф» номгузорӣ гардида, дар ҳаҷми 200 саҳифа навишта шудааст. Рисолаи мазкур аз номгуи ихтисораҳо, муқаддима, ду боб, панҷ зербоб, хулоса ва рӯйхати сарчашмаҳо ва адабиёти истифодашуда, интишороти муаллиф иборат мебошад. Дар боби аввал “Ҳамкории минтақавӣ дар замони муосир: масъалаҳои назариявӣ методологӣ” мавриди баррасӣ ва хулосагириҳои

илмӣ қарор гирифтааст ва ин қисмати кор аз ду зербоб иборат мебошад. Муаллиф кӯшиш намудааст, ки асосҳои назариявӣ методологии таҳқиқи ҳамкориҳои байналмилалӣ давлат, заминаҳо ва асосҳои ҳамкориҳои амниятӣ дар шароити дигаргуниҳои замони муосир баррасӣ намояд. Таҳлили муосири илми сиёсӣ нишон медиҳад, ки дар замони муосир таҳдидҳои гуногуне ташаккул ёфтааст, ки ҳар лаҳза ба амнияти ҷомеаи ҷаҳонӣ аз ҷумла минтақаи Осиёи Марказӣ таъсири манфии худро мерасонад. Барои таҳқиқи ин падидаҳо, истифодаи равишҳои назариявӣ ва методологии муосир аҳамияти калидӣ дорад.

Дар замони муосир, дар минтақа ташкилотҳои зиёди минтақавӣ фаъолият мекунанд, ки яке аз вазифаи асосиашон таъмини амният аст. Дар сатҳи сиёсати ҳар як давлат низ мубориза алайҳи таҳдидҳое, ки ба амнияти минтақа таъсир мерасонанд, ба назар мерасад, вале бо вуҷуди ин масъалаи амният проблемаи баҳсталаб дар минтақа ба назар мерасад. Дар ин замина, созмонҳои байналмилалӣ, ки ҳамчун фазои гуфтушунӣ ва ҳамроҳангсозӣ баррасӣ мешаванд, нақши калидӣ доранд.

Боби дуюми таҳқиқоти диссертатсионӣ – **«Нақш ва мавқеи Тоҷикистон дар таъмини амнияти минтақавӣ бо кишварҳои Осиёи Марказӣ»** мебошад. Қисмати мазкури кор аз се зербоб иборат буда, дар он воқеияти геополитикии минтақаи Осиёи Марказӣ ва таъсири он ба амнияти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои минтақавӣ дар таъмини амнияти дастаҷамъӣ ва дурнамои рушди ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ таҳлил ва баррасӣ гардидааст. Муаллифи диссертатсия андешаашро дар заминаи таҳлили адабиёти илмиву омавӣ ва маводи воситаҳои ахбори оммаи дохиливу хориҷӣ рӯи кор овардааст.

Осиёи Марказӣ баробари ҷойгир шуданаш дар минтақаи ҳассоси ҷуғрофӣ, захираҳои арзишмандеро доро мебошад, ин бозингарони асосии ҷаҳонро барои нуфуз ба рақобат мекашад. Аз ин ҷост, ки воқеияти

геополитикии минтақаи Осиёи Марказӣ ба амнияти Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсири мураккаб ва гуногунчанба дорад. Албатта таҳлилҳои дар боло зикргардида агар мавриди амал қарор гиранд, метавонад барои кишварҳои минтақа фурсати муносиб ва ҳимояи манфиатҳои дохилӣ, инчунин рушди ҳамаҷониба дар муқобили қудратҳои байналмиллалӣ гардад. Муқовимати бомуваффақияти таҳдидҳо ва ҷолишҳои дар минтақа ба миён омада равиши ҳамаҷонибаро дар бар мегирад, ки чораҳои дипломатӣ, иқтисодӣ, низомӣ ва иттилоотиро амалӣ мегардонад, инчунин иштироки фаъол дар ташаббусҳои минтақавӣ ва байналмилалӣ, ки ба таҳкими сулҳу субот нигаронида шудаанд, барои имидҷ ва амнияти на фақат Тоҷикистон, балки минтақаи Осиёи Марказӣ хеле муҳим мебошад.

Ҳамкорӣ бо ташкилотҳои минтақавӣ омили муҳими таъмини амнияти миллӣ ва дастаҷамъии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ мебошад. Рушди ояндаи ин ҳамкорҳо бояд ба таҳкими субот ва амният дар минтақа, муқовимат ба таҳдидҳо ва масъалаҳои умумӣ, инчунин фароҳам овардани шароити мусоид барои рушди устувори ҳамаи кишварҳои минтақа равона карда шавад. Дар ин ҷода Тоҷикистон бо ташаббусҳои худ дар арсаи байналмиллалӣ нақши пурсамар гузошта, эътибори худаширо метавонад тақвият диҳад.

Рисола бо мантиқи баланди баён, ҷобачогузории пай дар пайи афкор, хулосаю бозёфтҳои асоснок фарқкунанда мебошад. Ҳамаи маводҳо мавриди таҳқиқи ҳамаҷониба қарор гирифта, тафсири онҳо барои тартиб додани мулоҳизаҳои илмӣ ва натиҷагирӣ истифода гардидааст.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Нашри натиҷаҳои кори диссертатсионии доктараби дараҷаи илмӣ дар маҷаллаҳои илмӣ доктараб дар маҷаллаҳои тақризшаванда ба талаботи банди 35 – и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 (бо тағйиру иловаҳо

ба қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26. 06. 2023, №295) тасдиқ гардидааст, мувофиқат менамояд. Мақолаҳои илмӣ нашрнамудаи довталаб мазмунӣ кори диссертатсионӣ онро ифода менамояд. Инчунин, довталаб аз рӯи мавзӯи рисолаи илмӣ дар конференсияҳои ҷумҳуриявӣ байналмилалӣ маърузаҳо намудааст.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талабот. Диссертатсия ва автореферати он мутобиқ ба талаботи “Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия ва автореферати диссертатсия”, ки бо қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31- уми март соли 2022, №3 тасдиқ шудааст, омода карда гардидааст.

Норасой ва эродҳо. Дар таҳқиқоти диссертатсионӣ довталаб дар баробари муваффақиятҳо баъзе камбудихо ба назар мерасанд.

1. Хулосаҳо ва тавсияҳои диссертатсия бештар хусусияти умумӣ доранд, ҳуб мешуд дар қорҳои оянда мушаххассозии масъалаҳо ва ё моделисозии тавсияҳо ба инобат гирифта мешуд;
2. Ҳуб мешуд муаллифи диссертатсия таҳқиқотҳои давраҳои гузаштара бо давраи муосир муқоиса намуда, тафовути онҳоро нишон медод;
3. Муаллиф метавонист таҳдиду ҳаратҳои ба кишварҳои Осиёи Марказӣ бударо ба қисматҳои алоҳида гуруҳбандӣ менамуд;
4. Нақши созмонҳои ғайридавлатиро дар ҳифзи суботи минтақавӣ низ метавонист мушаххас намояд.

Камбудихои қойдошта мазмун ва арзиши илмӣ диссертатсияро қоҳиш намедиханд.

Дар маҷмӯъ ҳулоса қардан мумкин аст, ки диссертатсияи Хидиров Нозимҷон Наимҷонович дар мавзӯи «Ҳамқорихои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои осӣи марказӣ дар соҳаи амният: ҳолат ва дурнамон инқишоф» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.04 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ: инқишофи глобалӣ ва минтақавӣ аз қониби муаллиф мустақилона

анҷомёфта ба ҳисоб меравад. Диссертатсия ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30. 06. 2021, №267 (бо тағйиру иловаҳо ба қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.06. 2023, №295) тасдиқ шудааст ҷавобгӯ мебошад. Муаллифи рисолаи диссертатсионӣ Хидиров Нозимҷон Наимҷонович сазовори дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.04 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ: инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ метавонад бошад.

Муқарризи расмӣ:

Доктори илмҳои сиёсӣ, сарҳодими илмии
шӯбаи ИМА ва Канадаи Институти
омӯзиши масъалаҳои давлатҳои
Осиё ва Аврупои АМИТ.

Каримов Ш.

Имзои Каримов Ш.Т.- ро тасдиқ менамоям.
Нозири кадрҳои Институти
омӯзиши масъалаҳои давлатҳои
Осиё ва Аврупои АМИТ.

Игамова У.Я.

Суроғи муқарриз:

734002, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш.Душанбе, к. А. Ғуломов 37/1
Тел.: +992 938808104
E-mail: donishkadaiharbii@mail.ru

20.10.2025